

УДК 378.091.279.7:004

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.07.112

РАЦ Адальберт Йосипович –
PhD, доктор філософії з природничих наук,
доцент, доцент кафедри історії та суспільних наук,
проректор з навчально-методичної роботи
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3780-2843>
e-mail: racz.bela@kmf.org.ua

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна –
координатор початкової освіти,
старший викладач кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1876-045X>
e-mail: pedagogia@kmf.uz.ua

СИРОЄЖКО Ольга Василівна –
кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і
природокористування України,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9101-6590>
e-mail: divocvit2010@gmail.com

ПІРИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РАЦ Адальберт Йосипович, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна, СИРОЄЖКО Ольга Василівна. ПІРИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті визначено особливості пірінгового оцінювання, недоліки та переваги його впровадження в освітній процес закладів вищої освіти. Зазначено, що пірінгове навчання або навчання в умовах «peer-to-peer» спрямоване на активне залучення усіх його учасників в освітній процес. Показано переваги пірінгового навчання. Враховано, що під час пірінгової взаємодії студент має не лише доступ до необхідних ресурсів та можливість працювати як одноосібно, так і у групі, а й має чітко усвідомлювати особливості оцінювання. До особливостей пірінгового оцінювання можна віднести: наявність чітких формулювань критеріїв оцінювання, організація роботи студентів в парах чи в групах для оцінювання один одного, застосування принципу подвійної анонімності: студенти не знають, кого оцінюють; студенти не знають, хто їх оцінював.

Ключові слова: пірінгове оцінювання, пірінгове навчання, пірінгова взаємодія, студенти, заклади вищої освіти.

RATS Adalbert Yosypovych, HUTTERER Eva Voytehiwna, SYROIEZHKO Olha Vyacheslavivna. PEER EVALUATION IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

The article defines the peculiarities of peer assessment, the disadvantages and advantages of its implementation in the educational process of higher education institutions. The modular-rating system of classes is described, as such an organization of training, which provides for the study of material according to the principle of modularity with subsequent rating evaluation.

It is noted that peering or peer-to-peer training is aimed at actively involving all its participants in the educational process. The basis of peering education is the equality of all, a pronounced subject-subject nature of communication, aimed at solving set tasks with the help of organizing interaction, achieving certain pedagogical goals, taking into account the influence of everyone on the network community and, conversely, the influence of the community on each of its members.

Researchers consider peer assessment as an independent strategy, but more often it is considered complementary to self-assessment. But peer assessment has a slightly different focus than self-assessment and is generally recognized as an integral part of formative assessment. Scientists agree that peer evaluation involves a student's evaluation of the results of another student's educational activities. Peer assessment, a student's evaluation of another student's learning performance, has also been described as a strategy that involves students making judgments about other people's work, which typically occurs when students work together on joint projects or learning assignments.

The advantages of peering training are shown. It is taken into account that during peering interaction, the student not only has access to the necessary resources and the opportunity to work both individually and in a group, but also must be clearly aware of the features of assessment.

Peer evaluation features include: clear formulation of evaluation criteria, organization of students' work in pairs or groups to evaluate each other, application of the principle of double anonymity: students do not know whom they are evaluating; students do not know who assessed them.

Keywords: peer assessment, peer learning, peer interaction, students, higher education institutions.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Метою сучасних закладів загальної вищої освіти є не лише передача певних знань, умінь чи навичок, а й навчити здобувачів вищої освіти вчитися та діяти в умовах невизначеності.

Одним з інструментів викладача для досягнення цілі освіти є оцінювання у ЗВО [3, с. 39–50].

У XXI ст. неможливо модернізувати освітній процес без урахування тенденційних змін, орієнтованих на світові стандарти. Дедалі частіше

можна побачити, що освітні реформи виходять за межі однієї держави і набувають інтернаціонального характеру. Акценти зміщуються у бік розвитку особистості, впроваджуються інноваційні технології, в тому числі цифрові, які неодмінно викликають потребу переосмислювати та вдосконалювати педагогічні методи. Українська освіта прагне відповідати міжнародним стандартам, перебуває у процесі перебудови, трансформується, шукає нові методи та технології, адаптується під вимоги сучасності та ринку праці.

Якісний освітній процес потребує пошуку різноманітних інструментів, які забезпечуватимуть самостійну дослідницьку та самоорганізаційну діяльність студентів. З впровадженням змішаного, дистанційного навчання, появою великої кількості масових відкритих онлайн-курсів дедалі більшого поширення набуває технологія пірінгового навчання, складовою якого є пірінгове оцінювання [6].

Створення стимулюючої системи контролю навчальної роботи студентів є одним із важливих засобів підвищення ефективності навчального процесу. Навчання у ЗВО потенційно має бути орієнтоване не тільки на якісну предметну підготовку майбутніх професіоналів відповідно до їх спеціалізації, але й на підготовку фахівців, що володіють знаннями та навичками щодо ефективного оцінювання навчальних досягнень своїх вихованців [5, с. 101–104].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Н. Морзе, В. Вембер розкрили особливості та тенденції впровадження пірінгового оцінювання в освітній процес закладів вищої освіти, визначено переваги та недоліки традиційного та пірінгового оцінювання. Серед запропонованих шляхів уникнення недоліків традиційного оцінювання є поєднання традиційного та пірінгового оцінювання, впровадження засобів ІКТ для підтримки пірінгового оцінювання [7, с. 44–54].

А. Гривко та Л. Вашенко присвятили свою роботу визначенню місця формуального та поточного оцінювання учнів базової і старшої профільної школи. [4, с. 72–83].

Е. Бажміна вивчала принципи застосування формуального оцінювання у вищій школі та його особливості [2, с. 130–137]. Більша частина досліджень присвячена теоретичним аспектам оцінювання, порівнянню сумативного та формуального, а також комп'ютерного та традиційного оцінювання.

Метою статті є визначення особливостей, переваг та недоліків впровадження пірінгового оцінювання в освітній процес закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вищій школі традиційно використовуються такі види контролю: попередній, поточний, тематичний, періодичний, підсумковий, заключ-

ний. Найголовнішими принципами оцінювання знань студентів є індивідуальний характер оцінки знань, тематична спрямованість, диференційованість, вимогливість, об'єктивність, умотивованість і системність. Перелічені принципи визначають критерії норми оцінок знань студентів. Норми оцінок – перелік умов, якими керується викладач при оцінюванні успішності студентів. Критерії оцінок – це правила, які враховує викладач при виставленні оцінок. Враховуючи критерії оцінювання та специфіку конкретних дисциплін, встановлюються вимоги до оцінки знань при використанні різних видів контролю [1]. Недостатня мотивація навчання, швидке накопичення та швидке забування знань до та після сесії – ось ті головні причини того, що така система оцінювання не задовольняє сучасну українську школу. Досвід багатьох європейських держав виправдовує застосування модульно-рейтингової системи, при цьому процес навчання значно спрощується, більш прозорою є система оцінювання знань. Викладач може постійно контролювати навчальний процес. Модульно-рейтингова система занять – це така організація навчання, за якої передбачається вивчення матеріалу за принципом модульності з наступним рейтинговим оцінюванням. Модуль – це логічно завершена система теоретичних знань та фактичних умінь з даної навчальної дисципліни, адаптованих до індивідуальних особливостей суб'єктів учіння з визначеним оптимальним часом на організацію її засвоєння [8, с. 19]. За модульно-рейтингової системи організації навчання, навчальна дисципліна складається із модулів, які являють собою довготривале заняття з відповідно поставленими стратегічними цілями та завданнями. Складається програма реалізації запланованих цілей, продумуються мотиваційні внутрішні спонукання, проводиться виконання програми і контроль за успішністю студентів. Така організація навчання дає змогу повністю реалізувати складові циклу засвоєння знань: сприйняття, осмислення і усвідомлення нових знань, їх запам'ятовування, формування відповідних навичок і вмінь, узагальнення і систематизація знань. За таких умов підвищується аналіз рівня засвоєння навчальної дисципліни та можливість вчасно надолужити не засвоєний матеріал, підвищується роль колективних форм навчання та збільшується час на індивідуальну самостійну роботу. У вузівській практиці рейтинг – це деяка числова величина, яка виражається, як правило, за багатобальною шкалою та є комплексним показником якості знань студента порівняно з успіхами його товаришів з одного чи декількох предметів протягом певного періоду навчання (модуль, семестр, рік та інше). Сума оцінок, накопичених за певний період навчання, є кількісним показником якості роботи студента. За конкретно виконану роботу студент має знати заздалегідь, яку максимальну та мінімальну

кількість балів він може одержати у результаті успішної діяльності. Необхідно вказувати умови, за яких студент набиратиме найбільшу кількість балів і яка дає можливість автоматичного виставлення заліку, складання семестрового іспиту тощо. Але за різні форми контролю студент має отримувати неоднакову кількість балів відповідно до складності завдання.

Головними вимогами застосування рейтингу є: готовність викладачів та студентів, методичне забезпечення, самостійна робота студентів, здійснення відповідної підготовчої роботи. Впровадження рейтингового оцінювання успішності студентів ЗВО у контексті світових тенденцій розвитку освітньої сфери дає змогу зробити висновок, що сучасні методи контролю знань та навчальних досягнень студентів формують більш відповідальне ставлення до навчання, підвищують об'єктивність в оцінці, посилюють мотиваційний компонент, зменшують психологічне навантаження під час іспиту, запроваджують здорову конкуренцію, формують самостійність дій та перетворюють контроль у дійову складову управлінського процесу [5, с. 101–104].

Навчання в умовах «peer-to-peer», або пірінгове навчання, спрямоване на активне залучення в освітній процес усіх його учасників. В основі пірінгового навчання – рівноправність усіх, яскраво виражений суб'єкт-суб'єктний характер комунікації, спрямований на досягнення певних педагогічних цілей, розв'язування поставлених завдань за допомогою організації взаємодії, врахування впливу кожного на мережеве співтовариство і, навпаки, впливу спільноти на кожного з його членів. Пірінгове оцінювання має дещо іншу спрямованість, ніж самооцінювання, і в цілому визнається невід'ємною частиною формуючого оцінювання. Деякі дослідники розглядають пірінгове оцінювання як самостійну стратегію, але частіше воно вважається додатковим до само оцінювання.

Визначення пірінгового оцінювання були досить різноманітними, хоча науковці загалом погоджуються з тим, що пірінгове оцінювання передбачає оцінку студентом результатів навчальної діяльності іншого студента. Пірінгове оцінювання також було описане як стратегія, яка передбачає прийняття студентами рішень щодо роботи інших людей, які зазвичай відбуваються, коли студенти працюють разом над спільними проектами або навчальними завданнями.

Пірінгове оцінювання – це «оцінка студентом результатів навчальної діяльності іншого студента» [3, с. 39–50].

Специфіка пірінгового навчання, пірінгової взаємодії з використанням ІКТ полягає в тому, що воно народилося саме з тих можливостей, яких раніше не було. Його основа – це Інтернет, технології Веб 3.0, масове оцифрування різних матеріалів і велика кількість відкритих освітніх ре-

сурсів (open educational resources, OER). Прикладом успішно функціонуючої системи пірінгової взаємодії може виступати Peer 2 Peer University (P2PU).

Засобом для налагодження пірінгової взаємодії можуть також слугувати тематичні блоги. Дружня та професійна атмосфера, зручний доступ до ресурсів та взаємодопомога сприяють розвитку не тільки професійних якостей, а й вмінню співпрацювати, толерантно ставитись до іншої думки та оперативно реагувати на навчальні виклики. В якості переваг пірінгового навчання виступають наступні [7, с. 44–54]:

- адаптивність освітніх організацій, фахівців до умов, що змінюються, швидка реакція на зміни ринкової кон'юнктури, нові вимоги ринку, підвищення рівня відповідності соціально-економічним, соціо-культурним, освітнім потребам суспільства;

- концентрація діяльності учасників мережевої взаємодії на своїх ключових професійних, академічних компетенціях, унікальних процесах, що відбуваються у сфері освіти;

- виключення дублювання ряду функцій учасниками мережевої взаємодії;

- залучення до реалізації спільної академічної, професійної діяльності компетентних учасників, що володіють необхідним ресурсним потенціалом;

- підвищення ефективності механізмів обміну інформацією між учасниками неформальної мережевої взаємодії, тиражування передового досвіду, інноваційних практик;

- реалізація відносин партнерства в процесі досягнення певних результатів;

- відсутність просторових, тимчасових обмежень;

- підвищення рівня конкурентоспроможності учасників пірінгового навчання;

- підвищення темпів оперативності, темпів генерації і трансляції спеціалізованих знань;

- високий рівень інноваційної активності, готовність і прагнення до змін відповідно до вимог мінливого світу, зростання вимог до рівня професіоналізму фахівця [9, с. 159–180].

Під час пірінгового навчання викладачі працюють спільно зі студентами, щоб допомогти їм у проектуванні власної стратегії навчання та оцінювання, здійснюють всебічну підтримку, виступають у ролі наставника, тьютора, фасилітатора [7, с. 44–54]. Важливо враховувати, що під час пірінгової взаємодії студент має не лише доступ до необхідних ресурсів та можливість працювати як одноосібно, так і у групі, а й має чітко усвідомлювати особливості оцінювання.

До особливостей пірінгового оцінювання можна віднести: наявність чітких формулювань критеріїв оцінювання, організація роботи студентів в парах чи в групах для оцінювання один

одного, застосування принципу подвійної анонімності: студенти не знають, кого оцінюють; студенти не знають, хто їх оцінював.

Під час розробки критеріїв оцінювання враховують, що:

- критерії спрямовані на оцінювання роботи студента (на проміжному чи фінальному етапі);
- робота студента оцінюється за критеріями чи порівнюється із запропонованим викладачем зразком, але не з роботами інших студентів;
- критерії мають бути задалегідь відомими студентам;

- потрібно використовувати чіткий алгоритм виведення оцінки, за яким студент може самостійно визначити свій рівень досягнень і оцінку;

- критерій оцінювання – це конкретний вираз міри досягнення навчальних цілей. Можна оцінювати тільки те, чого навчають [9, с. 159–180].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Визначено особливості пірінгового оцінювання, недоліки та переваги його впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Описано модульно-рейтингову систему занять, як таку організацію навчання, за якої передбачається вивчення матеріалу за принципом модульності з наступним рейтинговим оцінюванням.

Зазначено, що пірінгове навчання або навчання в умовах «peer-to-peer» спрямоване на активне залучення усіх його учасників в освітній процес.

В основі пірінгового навчання – рівноправність усіх, яскраво виражений суб'єкт-суб'єктний характер комунікації, спрямований на розв'язування поставлених завдань за допомогою організації взаємодії, досягнення певних педагогічних цілей, врахування впливу кожного на мережеве співтовариство і, навпаки, впливу спільноти на кожного з його членів.

Дослідники розглядають пірінгове оцінювання як самостійну стратегію, але частіше воно вважається додатковим до самооцінювання. Але пірінгове оцінювання має дещо іншу спрямованість, ніж самооцінювання, і в цілому визнається невід'ємною частиною формуючого оцінювання.

Науковці погоджуються з тим, що пірінгове оцінювання передбачає оцінку студентом результатів навчальної діяльності іншого студента. Пірінгове оцінювання, оцінка студентом результатів навчальної діяльності іншого студента, також було описане як стратегія, яка передбачає прийняття студентами рішень щодо роботи інших людей, які зазвичай відбуваються, коли студенти працюють разом над спільними проектами або навчальними завданнями.

Показано переваги пірінгового навчання. Враховано, що під час пірінгової взаємодії студент має не лише доступ до необхідних ресурсів та можливість працювати як одноосібно, так і у групі, а й має чітко усвідомлювати особливості оцінювання.

До особливостей пірінгового оцінювання можна віднести: наявність чітких формулювань критеріїв оцінювання, організація роботи студентів в парах чи в групах для оцінювання один одного, застосування принципу подвійної анонімності: студенти не знають, кого оцінюють; студенти не знають, хто їх оцінював.

Подальшого дослідження потребує аналіз шляхів впровадження засобів ІКТ з метою підтримки пірінгового оцінювання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. К.: Либідь. 1998. 560 с.
2. Бажміна, Е. А. Формувальне оцінювання: цілі, умови, принципи та структура. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. 2021. 2 (2). С. 72–83.
3. Бойко О. Огляд основних видів, методів і засобів оцінювання на уроках англійської мови. Освітні обрії. 2023. 1(56). С. 39–50.
4. Гривко, А., Ващенко, Л. Поточне та формувальне оцінювання в базовій старшій профільній школі. Український педагогічний журнал. 2021. 2 (2). С. 72–83.
5. Жуковська А.Л. Проблема оцінювання успішності студентів. Науковий пошук молодих дослідників: Збірник наукових праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2005. 2. С. 101–104.
6. Модернізація освіти в цифровому вимірі: монографія за наук. ред. Н. Морзе, О. Буйницької. К.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 300 с.
7. Морзе Н., Вембер В. Впровадження пірінгового оцінювання в освітній процес. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». 2019. 6, С. 44–54.
8. Сікорський П. І. Дидактичні поняття кредиту і модуля в контексті Болонського процесу. Шляхосвіти. 2004. 2. С. 15–19.
9. Morze N., Vember V., Varchenko-Trotsenko L. Formative and peer assessment in higher education. Effective Development of Teachers' Skills in the Area of ICT and E-learning. Monograph, Sc. Editor: Eugenia Smyrnova-Trybulska, University of Silesia in Katowice, Katowice – Cieszyn, Publishing house Studio-Noa. 2017. 159–180. <http://weinoe.us.edu.pl/sites/weinoe.us.edu.pl/files/e-learning-9.pdf>.

REFERENCES

1. Alekseyuk, A. M. (1998). *Pedahohika vyshchoyi osvity Ukrainy. Istorya. Teoriya*. [Pedagogy of higher education of Ukraine. History. Theory]. Kyiv.
2. Bazhmina, E. A. (2020). *Formuvальne otsinyuvannya: tsili, umovy, pryntsypy ta struktura*. [Formative assessment: goals, conditions, principles and structure]. Cherkasy.
3. Boyko O. (2023). *Ohlyad osnovnykh vydiv, metodiv i zasobiv otsinyuvannya na urokakh anhliys'koyi movy*. [Overview of the main types, methods and means of assessment in English lessons]. Kyiv.
4. Hryvko, A., Vashchenko, L. (2021). *Potochne ta formuvальne otsinyuvannya v bazoviy starshiy profil'niy shkoli*. [Current and formative assessment in the basic senior professional school]. Kyiv.
5. Zhukovska A.L. (2005). *Problema otsinyuvannya uspishnosti studentiv*. [The problem of evaluating students' success]. Zhytomyr.
6. *Modernizatsiya osvity v tsyfrovomu vymiri*. (2021). [Modernization of education in the digital dimension]. Kyiv.

7. Morze N., Vember V. (2019). *Vprovadzhennya pirinhovoho otsynuvannya v osvitniy protses*. [Implementation of peer assessment in the educational process]. Kyiv.
8. Sikors'kyu, P. I. (2004). *Dydaktychni ponyattya kredytu i modulya v konteksti Bolons'koho protsessu*. [Didactic concepts of credit and module in the context of the Bologna process]. Kyiv.
9. Morze, N., Vember, V., Varchenko-Trotsenko, L. (2017). *Formative and peer assessment in higher education. Effective Development of Teachers' Skills in the Area of ICT and E-learning*. Monograph, Sc. Editor: Eugenia Smyrnova-Trybulska, University of Silesia in Katowice, Katowice – Cieszyn.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАЦ Адальберт Йосипович – PhD, доктор філософії з природничих наук, доцент, доцент кафедри історії та суспільних наук, проректор з навчально-методичної роботи Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: особливості пірінгового оцінювання, його впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна – координатор початкової освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: особливості пірінгового оцінювання, його впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

СИРОЄЖКО Ольга Василівна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки Національ-

ного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: особливості пірінгового оцінювання, його впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RAC Adalbert Yosypovych – PhD, Doctor of Philosophy in Natural Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of History and Social Sciences, Vice-Rector for Educational and Methodological Work of the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakotsi II.

Circle of scientific interests: peculiarities of peer evaluation, its implementation in the educational process of higher education institutions.

GUTTERER Eva Voytekhivna – elementary education coordinator, senior teacher of the department of pedagogy, psychology, elementary, preschool education and management of educational institutions of the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakotsi II.

Circle of scientific interests: peculiarities of peer evaluation, its implementation in the educational process of higher education institutions.

SYROEZHKO Olha Vasylivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant of the Department of Pedagogy of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine.

Circle of scientific interests: peculiarities of peer evaluation, its implementation in the educational process of higher education institutions.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2024 р.

УДК 373.5.016:784

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.07.116

ТКАЧЕНКО Олена Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва і методики навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID id: <https://orcid.org/0000-0003-3595-7366>

e-mail: tkachenko040473@gmail.com

КАРПЕНКО Антоніна Петрівна –

старший викладач кафедри музичного мистецтва і методики навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID id: <https://orcid.org/0000-00016529-8803>

e-mail: antonina118@gmail.com

ЗАХАРЧЕНКО Алла Василівна –

старший викладач кафедри музичного мистецтва і методики навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID id: <https://orcid.org/0000-0001-7821-3047>

e-mail: zah1970alla@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ЗЗСО

ТКАЧЕНКО Олена Миколаївна, КАРПЕНКО Антоніна Петрівна, ЗАХАРЧЕНКО Алла Василівна. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ЗЗСО.

Автори в статті підкреслюють, що головною метою формування вокально-виконавських навичок в учнів ЗЗСО – є процес співу, як глибинний пласт людських емоцій, здатний виявити якнайкращі фізичні і духовні її якості. На початковому етапі навчання вокального співу в учнів виникають деякі складності у звуковидобуванні, що несе загрозу не тільки художньому виконанню вокального твору. Деякі недоліки вокальної підготовки учнів ЗЗСО негативно впливають на весь голосовий апарат. «Білий звук», гіпертрофія грудного звучання, манера наспівування півголосом в середньому регістрі (при використанні мікрофону), невміле використання вібрато, форсований звук – є найбільш поширеними недоліками.